

DYREKTYWA AZOTANOWA. Program działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla Obszarów Szczególnie Narażonych (OSN) cd.

Program działań na OSN

Dyrektywa azotanowa dotyczy rolników, których działki są położone na Obszarach Szczególnie Narażonych na zanieczyszczenia związkami azotu, pochodzącymi ze źródeł rolniczych. Obliguje wszystkich prowadzących działalność rolniczą na tych terenach do gospodarowania zgodnie z zapisami w Programie działań. Pamiętajmy, że Program stanowi uzupełnienie przepisów obowiązujących w całym kraju.

Prowadzący działalność rolniczą na OSN mają obowiązek prowadzenia dokumentacji wszystkich zabiegów agrotechnicznych, a w szczególności związanych z nawożeniem (termin, rodzaj, zastosowana dawka pod daną uprawę). Dokumentację należy przechowywać przez okres obowiązywania Programu i rok po jego zakończeniu.

Okresy nawożenia

Ogólne zasady stosowania nawozów zostały określone w § 2 ust. 4 rozporządzenia MRiRW z dnia 16 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. Nr 80, poz. 479 z późn. zm).

Ponadto na OSN

- Od dnia wejścia w życie Programu nawożenie stosuje się wtedy, gdy nie ma zagrożenia, że zawarte w nich składniki mineralne (szczególnie związki azotu) będą wymywane do wód gruntowych lub zmywane do wód powierzchniowych powodując ich zanieczyszczenie. Terminy stosowania nawozów obowiązujące od 1 marca 2013 roku podaje tabela 1.

Warunki przechowywania nawozów naturalnych oraz postępowanie z odciekami

Zasady przechowywania nawozów naturalnych regulują przepisy:

- art. 25 Ustawy z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (Dz.U. Nr 147, poz. 1033 z późn. zm.),
- § 6, § 28, § 29, § 35 i § 48 rozporządzenia MRiGŻ z dnia 7.10.1997 r. w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie (Dz.U. Nr 132, poz. 877 z późn. zm).

Ponadto, od dnia wejścia w życie Programu działań, na OSN:

- Płynne nawozy naturalne należy przechowywać w taki sposób, aby wycieki nie przedostawały się do gruntu i wód,
- Pasze soczyste przechowuje się na zabezpieczonym gruncie w taki sposób, aby wycieki nie przedostawały się do gruntu i wód, w szczególności w silosach, na płytach lub na podkładzie z folii i siewki oraz pod przykryciem foliowym,
- Kiszonki składa się w odległości większej, niż 20 m od linii brzegu wód powierzchniowych oraz źródeł i ujęć wody.

Od 1 marca 2013 roku:

- Obornik należy przechowywać w sposób zabezpieczający przed

Tabela 1. Terminy stosowania nawozów obowiązujące od 1 marca 2013 roku

Rodzaj gruntów	Nawozy naturalne		Nawozy organiczne	Nawozy azotowe mineralne
	stałe	płynne		
Grunty orne	1.03-15.11			1.03-15.11*
Uprawy wieloletnie				
Łąki trwałe	1.03-30.11	1.03-15.08		1.03-15.08
Pastwiska trwałe	1.03-15.04 i 15.10-30.11			
Użytkowanie zmienne (kośno-pastwiskowe) i wypas kwaterowy		do 85 kg N/ha/rok bezpośrednio po pokosie/wypasie, ale nie później niż do dnia 15 sierpnia		
Gleby nieuprawiane w tym ugory	Nie stosuje się nawożenia przez cały rok			

* Uwaga: termin 15 listopada nie dotyczy producentów buraków, kukurydzy, którzy zawarli umowę kontraktacyjną na ich dostawę po 15 listopada. Dla nich jesienny termin graniczny stosowania nawozów azotowych mineralnych oblicza się, dodając 14 dni do terminu dostawy produktów rolnych objętych umową kontraktacyjną, jednak nie później niż po zakończeniu okresu wegetacyjnego w danym regionie.

przenikaniem odcieków do wód lub do gruntu, lub w przypadku utrzymywania zwierząt na głębokiej ściółce, w budynku inwentarskim o nieprzepuszczalnym podłożu. Dopuszczalne jest złożenie obornika na pryzmie bezpośrednio na gruncie, w okresie od 1 marca do 31 października, jednak nie dłużej niż przez 12 tygodni, przy zachowaniu wymagań:

- Pryzmy lokalizuje się poza zagłębieniami terenu, na możliwie płaskim terenie, o dopuszczalnym spadku do 3%, na terenie niepiaszczystym i niepodmokłym, w odległości większej niż 20 m od linii brzegu wód powierzchniowych,
- W przypadku potrzeby ponownego złożenia obornika na pryzmie w kolejnym sezonie wegetacyjnym, pryzmy muszą być lokalizowane w innym miejscu,
- Lokalizację pryzmy oraz datę złożenia obornika, w danym roku na danej działce, należy zaznaczyć na mapie lub szkicu działki. Dokumenty te przechowuje się przez okres obowiązywania Programu i rok po jego zakończeniu,
- Jeśli w gospodarstwie znajduje się nadmierna ilość nawozów na-

turalnych w stosunku do rzeczywistej pojemności ich przechowywania, należy udokumentować, że nawozy są usuwane w sposób nieszkodliwy dla środowiska (znalezienie odbiorcy i zawarcie umowy zbytu),

- Nawozy naturalne przechowuje się w odległości większej niż 20 m od studni i linii brzegu cieków i zbiorników wodnych, jeżeli obowiązujące przepisy nie stanowią inaczej.

Wymogi, które będą obowiązywać w chwili zakończenia Programu działań:

- Należy zapewnić pojemność zbiorników do przechowywania gnojówki i gnojowicy przez okres, w którym ich rolnicze wykorzystanie nie jest możliwe, odpowiadający co najmniej sześciomiesięcznej produkcji tych nawozów,
- Należy zapewnić możliwość gromadzenia i przechowywania obornika przez okres, kiedy nie jest on rolniczo wykorzystywany, jednak nie krócej niż przez 6 miesięcy. Sposób obliczania minimalnej wielkości miejsc do przechowywania nawozów naturalnych został podany w Załączniku nr 3 do Programu działań.

Prowadzący działalność rolniczą na OSN jest zobowiązany do dostosowania powierzchni lub pojemności posiadanych miejsc do przechowywania nawozów naturalnych do opisanych wymogów, w terminie do końca okresu obowiązywania Programu.

Zasady nawożenia pól na terenie o dużym nachyleniu

Ogólne zasady stosowania nawozów, rolniczego wykorzystania komunalnych osadów ściekowych oraz ścieków na terenie o dużym nachyleniu określają przepisy:

- art. 44 ust.4 pkt. 4 ustawy Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r.,
- art. 20, ust. 1 pkt 2a Ustawy o nawozach i nawożeniu z dnia 10 lipca 2007 r.,
- art. 43 ust. 6 pkt 7 Ustawy o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz.1243 z późn. zm.),
- załącznik nr 8 część A pkt 3 i 4 rozporządzenia MŚ z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. z 2006 r. Nr 137, poz. 984 z późn. zm.).

Ponadto, od 1 marca 2013 roku na OSN, w przypadku działek o nachyleniu powyżej 10%, zabiegi uprawowe należy wykonywać w kierunku poprzecznym do nachylenia stoku, o ile pozwala na to usytuowanie i po-

wierzchnia działki. Orkę należy wykonywać odkładając skiby w górę stoku.

Ograniczenia nawożenia na glebach podmokłych, zalanych, zamrzniętych lub pokrytych śniegiem

Ogólne zasady nawożenia zostały określone w przepisach:

- art. 44 ust. 4 pkt 1 i 3 ustawy Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r.,
- art. 20 ust. 1 pkt 1 ustawy o nawozach i nawożeniu z dnia 10 lipca 2007 r.,
- art. 43 ust. 6 pkt. 4, 5, 6 ustawy o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 r.
- § 3 ust. 5 rozporządzenia MRiRW z dnia 16 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania.

Ponadto, od 1 marca 2013 roku na OSN stosuje się nawozy oraz wykorzystuje rolniczo ścieki, na glebach nie zamrzniętych powierzchniowo. Zapis ten nie dotyczy pierwszej wiosennej dawki nawozów azotowych na uprawach roślin ozimych, na glebach zamrzniętych powierzchniowo (nocne przymrozki i odwilże w dzień), jeżeli uzasadniają to względy agrotechniczne.

Nawożenie w pobliżu cieków

Ogólne zasady stosowania nawozów i komunalnych osadów ściekowych zostały określone w przepisach:

- art. 43 ust. 6 pkt 2, 3 i 10 ustawy o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 r.,
- § 3 ust. 4, 4a, 4b rozporządzenia MRiRW z dnia 16 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania.

Ponadto, od 1 marca 2013 roku na OSN rozsiewacze nawozów i opryskiwacze należy myć i rozlewać wodę z ich mycia w odległości większej niż 20 m od brzegu zbiorników oraz cieków wodnych. Wodopoje lokalizujemy poza zbiornikami i ciekami wodnymi.

Dawki i sposoby nawożenia

Ogólne warunki nawożenia są określone przepisami:

- art. 3 ust. 3 i 4, art. 17 ust. 3, art. 18 ust. 1, 2 i 6, art. 20 ust. 1 pkt 2b ustawy o nawozach i nawożeniu z dnia 10 lipca 2007 r.,
- § 2 ust. 1 i 3, § 3 ust. 1, 2 i 3 rozporządzenia MRiRW z dnia 16 kwietnia 2008 r. w sprawie

szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania,

- art. 43 ust. 2, 3, 4 i 4a oraz ust. 6 pkt 1, 8, 9, 11-14 ustawy o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 r.,
- § 2, § 3 i § 4 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 13 lipca 2010 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych (Dz. U. Nr 137, poz. 924),
- § 12, § 14 i § 15 pkt 1 i załącznik nr 8 część A 5 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.

Ponadto, od 1 marca 2013 roku na OSN:

- W związku z tym, że ilość zastosowanych w ciągu roku nawozów naturalnych w każdym gospodarstwie (zgodnie z ustawą o nawozach i nawożeniu) nie może przekroczyć dawki 170 kg azotu w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych, do obliczenia zawartości azotu w nawozach wyprodukowanych w gospodarstwie przez poszczególne rodzaje zwierząt (w zależności od systemu utrzymania), stosuje się przepisy Załącznika nr 4 do Programu,
- Ilość dostępnego dla roślin azotu zawartego w nawozach naturalnych ustala się według zawartości w nich tzw. azotu działającego. Zawartość azotu działającego wylicza się za pomocą równoważnika nawozowego, określonego w Załączniku nr 6 do Programu,
- Jeżeli ilość nawozów naturalnych, produkowanych w gospodarstwie przekracza możliwości ich zastosowania na użytkach rolnych danego gospodarstwa, należy znaleźć odbiorcę tych nadwyżek. Pozwoli to nie przekroczyć dopuszczalnej rocznej dawki 170 kg N w czystym składniku na 1 ha UR,
- Prowadzący działalność rolniczą na OSN, gospodarujący na powierzchni **do 100 ha** użytków rolnych na OSN (stanowiących własność prowadzącego działalność rolniczą na OSN, dzierżawionych przez niego lub będących w jego użytkowaniu lub użytkowaniu wieczystym), stosują dawki nie przekraczające maksymalnych da-

wek nawożenia azotem dla upraw w plonie głównym, o których mowa w Załączniku nr 5 do Programu (tabela 2),

- Prowadzący działalność rolniczą na OSN, gospodarujący na powierzchni **powyżej 100 ha** użytków rolnych na OSN (stanowiących własność prowadzącego działalność rolniczą na OSN dzierżawionych przez niego lub będących w jego użytkowaniu lub użytkowaniu wieczystym), są zobowiązani do opracowania co roku planu nawożenia. Na potrzeby opracowania tego planu sporządza się bilans azotu wykonywany metodą „na powierzchni pola”. Po sporządzeniu bilansu, składników należy opracować plan nawożenia, w którym dokonuje się prawidłowego rozdziału składników nawozowych pod poszczególne rośliny płodozmianu, przy uwzględnieniu ich zapotrzebowania na azot oraz zasobności gleb w azot. Plan nawożenia należy przechowywać przez okres obowiązywania Programu i rok po jego zakończeniu.

W gospodarstwach zobowiązanych do sporządzania planu nawożenia, nie można stosować wyższych dawek nawożenia niż to wynika z planu nawożenia, nawet, jeżeli dawki określone w Załączniku nr 5 do Programu są wyższe.

Program działań dla obszarów szczególnie narażonych wraz z załącznikami oraz inne informacje związane z realizacją Dyrektywy azotanowej są dostępne na stronach internetowych Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu (www.wroclaw.rzgw.gov.pl) oraz Dolnośląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego we Wrocławiu (www.dodr.pl). Informacje na ten temat można uzyskać także w Powiatowych Zespołach Doradców na OSN-ach.

Na stronach RZGW we Wrocławiu zamieszczony jest komplet dokumentów dotyczący ogólnych przepisów obowiązujących na terenie całego kraju.

*Ewa Grzyś DODR we Wrocławiu
 Fot. Monika Miniewska
 DODR we Wrocławiu*

Tabela 2. Maksymalne dawki nawożenia azotem dla upraw w plonie głównym N w kg/ha składnika działającego (załącznik nr 5 do Programu działań)

Rodzaj uprawy	Maksymalne dawki azotu ze wszystkich źródeł* (N kg/ha)	Rodzaj uprawy	Maksymalne dawki azotu ze wszystkich źródeł* (N kg/ha)
Zboża		Pastewne na zielonkę	
Pszenica ozima	200	Żyto, owies na zielonkę.	120
Pszenica jara	160	Kukurydza na zielonkę	260
Jęczmień	140	Strączkowe na zielonkę	0
Żyto	120	Mieszanki zbożowo-strączkowe	100
Owies	120	Łąka 1 pokos	60
Kukurydza na ziarno	240	Łąka 2 pokosy	120
Pszennyto	180	Łąka 3 pokosy	180
Mieszanki zbożowe	100	Łąka 4 pokosy	240
Mieszanki zbożowe na ziarno	140	Grunt w użytkowaniu kośno-pastwiskowym	160
Okopowe		Koniczyna	30
Ziemniaki wczesne	100	Lucerna	30
Ziemniaki późne	250	Trawy	300
Buraki cukrowe	180	Motylkowe z trawami	100
Buraki pastewne	200	Motylkowate drobnonasienne	
Marchew pastewna	150	Esparceta	30
Brukiew	180	Komonica	30
Rzepa	120	Nostrzyk	30
Oleiste		Pastewne	
Rzepak	240	Kapusta pastewna	120
Inne oleiste	160	Dynia pastewna	80
Rzepak	200	Perko	140
Słonecznik	100	Inne	
Gorzycza	120	Proso	140
Rzodkiew oleista	120	Gryka	100
Perko	140	Facelia	100
Strączkowe		Len	80
Groch (także wg starego nazewnictwa peluszki, grochopeluszki)	30	Mak	90
Bobik	30	Tytoń	160
Łubin	0	Sorgo w tym zasiewy mieszane z kukurydzą	200
Bób	60	Wieloletnie	
Wyka	20	Trawy	250
Seradela	30	Lucerna	0
Soja	100	Mieszanki różnych traw z motylkowatymi drobnonasiennymi	100
Lędzwan	60	Warzywa	
Fasola	60	Rabarbar	200
Fasolka szparagowa	60	Szczaw	150
Soczewica	20	Chrzan	200

Rodzaj uprawy	Maksymalne dawki azotu ze wszystkich źródeł* (N kg/ha)
Warzywa polowe	
Burak ćwikłowy	150
Szpinak zwyczajny	150
Kapusta	300
Kalafior	350
Brokuł	250
Bruksełka	250
Jarmuż	120
Kalarepa	150
Rzepa	140
Rzodkiew	140
Rzodkiewka	100
Brukiew	150
Marchew	150
Pietruszka	150
Seler	250
Pasternak	150
Koper	120
Koper włoski	120
Pomidor	180
Papryka	200
Oberżyna	180
Ogórek	200
Dynia	150
Cukinia	180
Kabaczek	180
Arbuz	150
Melon	150
Salata	150
Cykoria	150
Endywia	120
Skorzonera	180
Salsefia	120
Cebula	200
Czosnek	120
Por	250
Szczypiorek	110
Rośliny energetyczne	80

Rodzaj uprawy	Maksymalne dawki azotu ze wszystkich źródeł* (N kg/ha)
Rośliny sadownicze	
Drzewa owocowe	60
Krzewy owocowe	80
Truskawka	50
Uprawy szkółkarskie polowe i gruntowe	
Siewki liściastych	150
Siewki iglastych	120
Krzewy liściaste	140
Krzewy iglaste	80
Róże	150
Kwiaty uprawy polowe, gruntowe	
Tulipan	200
Narcyz	200
Mieczyk	250
Hiacynt	250
Lilia	180
Irys holenderski	200
Krokus	200
Szafirek	200
Konwalia	120
Zimowit	250
Słonecznik na kwiat cięty	160
Piwonia	60
Rośliny na suche bukiety	80
Inne uprawy	170

* z nawozów mineralnych oraz organicznych, naturalnych i środków do uźyźniania gleby w przeliczeniu na równoważniki nawozowe

